

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.482.2

РЕГІОНАЛЬНІ ВАЖЕЛІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ (ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ)

**О.В. Комеліна, доктор економічних наук, професор.
Ісмаїл Шаміла Хассан, аспірант.**

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

© Комеліна О.В., 2017.

© Ісмаїл Шаміла Хассан, 2017.

Стаття отримана редакцією 05.06.2017 р.

Вступ. Пошуки шляхів формування інноваційної моделі розвитку України потребують системного дослідження потенціалу розвитку регіональних господарських систем, де вагоме місце може зайняти туристичний потенціал. У багатьох країнах світу туристична діяльність перетворилася у вагомий фактор соціально-економічного розвитку, що забезпечує створення робочих місць, приріст ВВП, формування більш екологічно ефективної структури національного господарства та господарства регіонів, збереження природного навколишнього середовища, приплив іноземних інвестицій. Це обумовлює значний вплив туристичної індустрії на різні сфери людського життя й характер соціально-економічного розвитку регіонів та країн світу. Отже, наукові дослідження щодо формування і розвитку туристичного бізнесу в Україні, обґрунтування регіональних важелів впливу на динаміку та якість розвитку сфери туристичних послуг залишаються вкрай актуальними, а вивчення світового досвіду управління розвитком цієї сфери діяльності переконує у важливості стимулювання саме інноваційних шляхів розвитку.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів розвитку туристичного бізнесу присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, таких як І.Я. Антоненко, А. Булл, Б. Бромвелл, Р.Й. Бачо, Ф.Л. Веденічев, А.В. Гуцол, Е. Дональд, В.Ф. Кифяк, К.А. Компанець, І.Л. Литовченко, А.А. Мазаракі, І.Л. Мельник, О.В. Музиченко-Козловська, Н.Н. Пойда-Носик, В.Ф. Семенов, Т.І.Ткаченко, І.В. Черниш, О.М. Шаповалова й інші [1–10]. Останні публікації вітчизняних науковців спрямовані на пошуки інноваційної моделі розвитку туристичної сфери діяльності [1 – 5].

Незважаючи на велику кількість публікацій щодо туристичної діяльності, поява нових факторів та умов розвитку цієї галузі вимагає аналітичного оцінювання туристичного бізнесу в сучасних умовах на регіональному, загальнонаціональному та світовому рівнях і на цих засадах визначення обґрунтування регіональних важелів впливу на піднесення інноваційної активності туристичного бізнесу в Україні.

Метою дослідження є аналіз регіональних особливостей розвитку туристичного бізнесу та обґрунтування регіональних важелів впливу на інноваційний розвиток сфери туристичних послуг в Україні.

Основний матеріал і результати дослідження. Аналіз сучасної наукової літератури, присвяченої дослідженню розвитку туристичної індустрії, свідчить про існування різноманітних підходів до визначення перспектив та напрямів інноваційного розвитку туристичного бізнесу. У світі на його частку припадає близько 10% світового валового доходу, 8% загального обсягу світового експорту і 30–35% світової торгівлі послугами. Туризм постійно розвивається, незважаючи на різні

перешкоди політичного, економічного й соціального характеру. Туристичний бізнес у багатьох випадках є ініціатором і експериментатором в освоєнні та впровадженні сучасних передових технологій, безупинно змінює форми і способи пропозиції та надання послуг, відкриває і освоює нові можливості [2].

У цілому, в Україні результативність розвитку туристичної індустрії характеризується такими показниками: з 2000 р. відбувається постійне зростання кількості громадян України, які виїжджали за кордон (у 2000 р. – 1 млн 342 тис. осіб, у 2016 р. – 24 млн 668 тис. осіб); підвищення привабливості України для іноземних туристів (у 2000 р. кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, становила 6,4 млн осіб, а у 2016 р. – 13,3 млн осіб) (табл. 1). Разом з тим така активність туристичних потоків не була прямо пов'язана з підприємницькою активністю в цій сфері, про що свідчать дані щодо динаміки кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України: у 2000 р. з 13,3 млн осіб, які виїжджали за кордон України, лише 2,0 млн осіб обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності України, а у 2016 р. відповідно 24,7 та 2,5 млн осіб відповідно [12].

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків в Україні у 2000 – 2016 рр. (млн осіб)

Роки	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон, ² усього	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, усього ²	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України, усього ³	у тому числі		
				іноземні туристи	туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи
2000	13,4	6,4	2,0	0,4	0,3	1,4
2001	14,8	9,2	2,2	0,4	0,3	1,5
2002	14,7	10,5	2,3	0,4	0,3	1,5
2003	14,8	12,5	2,9	0,6	0,3	1,9
2004	15,5	15,6	1,9	0,4	0,4	1,0
2005	16,5	17,6	1,8	0,3	0,6	0,9
2006	16,9	18,9	2,2	0,3	0,9	1,0
2007	17,3	23,1	2,9	0,4	0,3	2,2
2008	15,5	25,4	3,0	0,4	1,3	1,4
2009	15,3	20,8	2,3	0,3	0,9	1,1
2010	17,2	21,2	2,3	0,4	1,3	0,6
2011	19,8	21,4	2,2	0,2	1,3	0,7
2012	21,4	23,0	3,0	0,3	2,0	0,8
2013	23,8	24,7	3,5	0,2	2,5	0,7
2014 ¹	22,4	12,8	2,5	0,02	2,1	0,3
2015 ¹	23,1	12,4	2,0	0,02	1,7	0,4
2016 ¹	24,7	13,3	2,5	0,04	2,1	0,5

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

² Включно з одноденними відвідувачами (за даними Адміністрації Держприкордонслужби України).

³ 2000 – 2010 роки – за даними Міністерства інфраструктури України, починаючи з 2011 р – за даними Державної служби статистики України.

Аналітичне оцінювання розвитку підприємницького сектора у сфері туристичних послуг дає змогу виявити регіональну специфіку активності суб'єктів підприємницької діяльності (табл. 2). Із цих позицій найбільш розвиненими є м. Київ (806 суб'єктів підприємницької діяльності у сфері туристичних послуг), Одеський (157), Дніпропетровський (117) та Львівський (149) регіони, на які у сукупності припадає 66,9% від загальної кількості суб'єктів туристичної діяльності [12].

Таблиця 2

Регіональна активність суб'єктів підприємницької діяльності у сфері туристичних послуг в Україні, 2016 р.

Області	Юридичні особи				Фізичні особи-підприємці		
	усього	у тому числі			усього	у тому числі	
		Тур-оператори	тур-агенти	суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність		тур-агенти	суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність
Вінницька	30	7	22	1	38	36	2
Волинська	21	4	12	5	48	44	4
Дніпропетровська	117	14	103	-	205	205	-
Донецька	24	3	21	-	9	9	-
Житомирська	16	3	12	1	40	39	1
Закарпатська	35	16	18	1	30	28	2
Запорізька	66	7	59	-	95	88	7
Івано-Франківська	36	12	21	3	71	60	11
Київська	39		31	2	80	79	1
Кіровоградська	14	1	12	1	33	30	3
Луганська	7	-	7	-	12	12	-
Львівська	149	60	71	18	123	100	23
Миколаївська	29	3	25	1	40	37	3
Одеська	157	30	120	7	111	102	9
Полтавська	17	-	16	1	71	69	2
Рівненська	26	3	22	1	40	38	2
Сумська	20	1	19	-	37	36	1
Тернопільська	19	8	10	1	34	34	-
Харківська	90	11	79	-	165	161	4
Херсонська	15	3	9	3	57	54	3
Хмельницька	27	1	22	4	62	57	5
Черкаська	25	8	16	1	61	58	3
Чернівецька	3	12	24	-	30	30	-
Чернігівська	17	2	15	-	34	34	-
м. Київ	806	337	456	13	142	141	1

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України

Економічні аспекти організації туристичного бізнесу, особливості та специфіку формування структури доходів туристичних операторів в Україні у 2016 р. показано на рис. 1.

Рис. 1 Структура доходів туристичних операторів від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів) в Україні, 2016 р. (у %) [12]

За міжнародними оцінками, у 2017 р. конкурентоспроможність України у сфері туризму та подорожей оцінюється у 3,5 бали із семи максимально можливих, а за результатами діяльності туристичної сфери країна займає 88 місце зі 136-ти країн світу. Основні економічні результати

туристичної діяльності такі: показник кількості міжнародних туристів становить 1248286 осіб; надходження від наданих послуг для них – 1082,0 млн дол.; у структурі ВВП на туристичну діяльність припадає 1,4%; створено 214364 робочих місця [13].

Такі невисокі рейтингові позиції України у сфері туристичної діяльності на міжнародному рівні визначається дією сукупності факторів:

- 1) бізнес-середовище – 124-те місце (3,7 бала із семи максимально можливих);
- 2) безпека – 127-ме місце (3,5 бали відповідно);
- 3) здоров'я та гігієна – 8-ме місце (6,6 бала);
- 4) кадрові ресурси і ринок праці – 41-ше місце (4,9 бала);
- 5) політика та умови забезпечення діяльності – 81 місце (4,2 бала);
- 6) пріоритетність туризму і подорожей – 90-те місце (4,3 бала);
- 7) міжнародна відкритість – 78-ме місце (2,9 бала);
- 8) цінова конкурентоспроможність – 45-те місце (5,2 бала);
- 9) екологічна стійкість (3,9 бала);
- 10) інфраструктура забезпечення: авіатранспортна інфраструктура – 79-те місце (2,4 бала); наземна та портова інфраструктура – 81 місце (3,0 бала);
- 11) інфраструктура туристичної служби – 71-місце (4,0 бала);
- 12) природні та культурні ресурси: природні ресурси – 115-те місце (2,3 бала);
- 13) культурні ресурси та ділові поїздки – 51-ше місце (2,1 бала).

Зазначені позиції свідчать про наявність істотних проблем розвитку туристичного бізнесу й низький рівень включення України до глобальної туристичної мережі.

За сучасних умов розвиток туристичного бізнесу в Україні має низку проблем, серед яких науковці та практики виділяють [1 – 11, 14, 15]:

недосконалість ієрархічної побудови системи управління розвитком туристичної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях і її функціональну обмеженість, а також неефективність існуючих інституцій з питань туристичної діяльності на рівні держави;

відсутність державної політики у сфері туризму та інструментів, методів, важелів її реалізації;

невизначеність стратегічних пріоритетів розвитку туристичної діяльності, стратегій і програм розвитку туризму й курортів за наявного потенціалу існуючої мережі санаторно-курортних закладів та туристичних об'єктів;

відсутність дорожньої карти щодо розвитку національної системи інфраструктури забезпечення туристичної діяльності;

нехтування міжнародним досвідом організації туристичної діяльності та невизначеність ринків туристичних послуг як усередині України, так і за її межами.

Отже, така ситуація неминує має певні наслідки, прояв яких посилюється чинниками економічної та політичної нестабільності у розвитку України й інших країн світу.

Іншою, не менш гострою проблемою є поширення інноваційних форм надання туристичних послуг і їх відповідність європейським та світовим вимогам. Серед чинників, що сприяють втіленню інновацій у туристичну діяльність на регіональному рівні, є: створення сприятливих умови для виведення на ринок нових туристичних послуг, а також відповідної інноваційної інфраструктури забезпечення туризму й подорожей; удосконалення бізнес-процесів щодо надання туристичних послуг та оптимізація витрат поряд з підвищенням прибутковості діяльності, що водночас, має супроводжуватися піднесенням рівня надання цих послуг; запровадження нових бізнес-моделей туристичної діяльності; освоєння нових ринків щодо надання туристичних послуг; запровадження нових механізмів та інструментів просування власного національного (регіонального, місцевого) туристичного продукту; розроблення механізмів підвищення фінансової відповідальності туроператорів за надані послуги та їх якість.

За таких обставин на загальнодержавному рівні мова повинна йти перш за все про запровадження інституційних важелів стимулювання інновацій, формування сприятливої державної політики у сфері туристичної діяльності, забезпечення гармонізації законодавства України та Європейського Союзу у сфері інноваційної діяльності у туризмі й активного просування організаційних, маркетингових інновацій, що підтвердили свою результативність в інших країнах світу, створення власного інноваційного туристичного продукту, доступного на внутрішньому ринку, що потребує подолання існуючих бар'єрів та інтеграційних викликів для України [14].

На регіональному рівні важелями піднесення інноваційної активності туристичного бізнесу мають бути:

розвиток інноваційного партнерства (як ефективний інструмент реалізації інноваційної політики);

активне запровадження організаційних і маркетингових інновацій;
здійснення маркетингових інновацій в бізнес-освіті;
розвиток регіональної інноваційної інфраструктури;
оптимізація структури регіонального туристичного продукту;
створення регіональних інформаційних платформ для презентації регіонального туристичного продукту;

впровадження сервісних інновацій у діяльність туроператорів.

На регіональному рівні доцільно створювати системну організаційну підтримку щодо стимулювання розвитку туристичного бізнесу. Зокрема, особливо важливий розвиток регіональних кластерних ініціатив щодо активізації туристичної діяльності на засадах поєднання культурного, наукового, природного та економічного потенціалу територій, що забезпечить креативність і привабливість України та її регіонів на європейському й світовому рівнях.

У рамках реалізації завдань Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014 – 2017 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847-р [14], одним з важливих завдань є створення сприятливого та привабливого іміджу України, що вимагає активного впровадження міжнародного досвіду щодо розвитку туристичного бізнесу, зокрема в'їзного й внутрішнього туризму; запровадження інструментів стимулювання експорту туристичних послуг і вітчизняних туроператорів; об'єднання зусиль органів державної влади, представників туристичного бізнесу й інституцій громадянського суспільства для популяризації України у світі та просування бренд-меседжів.

«Точками зростання» у регіональних соціальних системах для розвитку туристичного бізнесу можуть виступати:

по-перше, об'єкти транспортної інфраструктури, рівень яких відповідає світовим стандартам. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для аналізу структури розміщення аеропортів, залізничних та автобусних станцій, побудова найкоротших оптимальних маршрутів з використанням економіко-математичного й логістичного моделювання дасть змогу інтегрувати транспортний потенціал України та її регіонів до створених транспортних комунікацій світу;

по-друге, наявний креативний потенціал територій з урахуванням їх культурної спадщини, природного та економічного потенціалу, бізнес-привабливості. Поєднання культурного й креативного потенціалу дає змогу, як правило, створити сприятливе інформаційне забезпечення розвитку територій та умови їх реалізації. Зокрема, перенесення великих міжнародних і загальнонаціональних культурних, політичних, ділових, економічних, спортивних та інших форумів і заходів на регіональну площину сприяє формуванню сприятливого іміджу територій та неодмінно стає поштовхом її розвитку;

по-третє, проведення активних заходів щодо демонстрації інноваційних регіональних об'єктів (екологічних, наукових, виробничих тощо) або таких, що формують нову економічну, екологічну, енергоефективну поведінку громадськості, потенційних споживачів на різноманітних ринках послуг тощо;

по-четверте, розвиток системи соціального туризму в Україні та в його складі інклюзивного туризму на основі створення безбар'єрного середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями. Складність цього завдання полягає у практично відсутній системі інфраструктури для людей з обмеженими фізичними можливостями, що вимагає реалізації програми забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів не лише житлового та громадського призначення, а і культурних, історичних, природних об'єктів на засадах співпраці туристичного бізнесу, громадських та правозахисних організацій з органами державної влади щодо ліквідації архітектурних бар'єрів та створення універсальної доступності. Треба відмітити, що інклюзивний туризм у світовій практиці розглядається як потужний засіб активної реабілітації, який структурно включає в себе медичні, психологічні, педагогічні, фізичні, професійні, трудові, фізкультурно-спортивні та соціально-побутові заходи;

по-п'яте, впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій міжнародного рівня. Зокрема, створення за рекомендаціями UNWTO єдиної системи навігації для внутрішніх і зовнішніх туристів, що значно підвищує можливості самостійного відпочинку людей та доступність туристичних об'єктів країн світу (довідник з електронного маркетингу для туристичної діяльності та ін.); розроблення спеціалізованих інноваційних туристичних порталів, платформ тощо.

Висновки. Проведене дослідження створює підстави для прийняття в Україні на загальнодержавному та регіональному рівнях стратегій інноваційного розвитку територій з

урахуванням їх наявного культурного, природного, громадського, історичного й економічного потенціалу та на цій основі забезпечення піднесення розвитку туристичного бізнесу на регіональному рівні. Визначені точки зростання розвитку туристичної діяльності регіональних соціально-економічних систем є універсальними й можуть бути покладені в основу цих стратегій. Подальша реалізація інноваційних напрямів туристичного бізнесу на регіональному рівні потребує запуску механізмів: міжнародної інтеграції, міжгалузевої координації та міжрегіональної кооперації суб'єктів господарської діяльності різних сфер діяльності; оптимізації витрат із державного і місцевих бюджетів на здійснення заходів у сфері туризму; внесення змін до діючих механізмів оподаткування, що мають сприяти розвитку туристичної інфраструктури; розроблення стандартів надання сервісних послуг; запровадження механізмів інформаційної підтримки розвитку туризму в Україні. Упровадження таких механізмів підтримки туристичного бізнесу на засадах системності вимагає формування відповідної правової бази та внесення змін у діюче законодавство, зокрема Закон України «Про туризм» і «Про інноваційну діяльність України» [16, 17].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.); відп. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 272 с.
2. Шаповалова О.М. Інноваційний розвиток підприємств сфери послуг: туризму / О.М. Шаповалова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013 – №4(193). Ч2. – С. 241.
3. Литовченко І.Л. Фактори конкурентоспроможності курортно-рекреаційних підприємств на ринку послуг / І.Л. Литовченко, В.Ф. Семенов // Науковий Вісник БДФЕУ. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип.1 (28). – С. 77 – 89.
4. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: колективна монографія. – Вип.1 / За ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. – Херсон: Гринь Д.С., 2016. – 854 с.
5. Черниш І. В. Формування антикризової політики держави у туризмі: монографія. / І. В. Черниш. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 587 с.
6. Гуцол А. В. Інноваційні технології в туризмі. Навчальний посібник / А.В. Гуцол.– Северодонецьк: ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. – 343 с.
7. Музиченко-Козловська О. В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території: монографія. / О. В. Музиченко-Козловська. – Львів: Новий Світ – 2000, 2012. – 176 с.
8. Пойда-Носик Н. Н. Інвестиції в туристично-рекреаційну галузь України: теорія та практика регулювання: монографія / Н. Н. Пойда-Носик, Р. Й. Бачо, І. І. Січка. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза, 2014. – 218 с.
9. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
10. Комеліна О.В. Наукові засади розвитку туристичної галузі у сучасних умовах // О.В. Комеліна, Шаміла Хассан Исмаїл / Економіка та суспільство. – 2017. – № 11.
11. Антоненко І. Я. Сервісні інновації як інструмент ефективного менеджменту туристичних підприємств / Антоненко І. Я., Мельник І.Л. // Вісник ДІТБ. – 2013. – С. 39 – 45.
12. Державна служба статистики України. – <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. – <http://reports.weforum.org/pdf/ttci-2017>.
14. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Розпорядження КМУ України від 17 вересня 2014 р. № 847-р – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>
15. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України». Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 33. – Ст. 580.
16. Закон України «Про туризм» від 05.09.1995 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95>
17. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV //zakon1.rada.gov.ua

УДК 338.482.2

Комеліна Ольга Володимирівна, доктор економічних наук, професор. **Ісмаїл Шаміла Хассан**, аспірант. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка.

Регіональні важелі розвитку туристичного бізнесу (інноваційний аспект). Розглянуто особливості організації туристичного бізнесу в Україні та її регіонах. Досліджено підприємницьку активність у сфері туристичних послуг у регіонах країни у 2016 р. Проаналізовано фактори міжнародної конкурентоспроможності туристичної діяльності в Україні. З'ясовано організаційно-економічні проблеми забезпечення розвитку туристичного бізнесу в державі й обґрунтовано інноваційні важелі управління його розвитком на загальнонаціональному та регіональному рівнях з урахуванням міжнародного досвіду. Установлено місце й роль туристичного бізнесу України на світовому рівні.

Запропоновано важелі підвищення інноваційної активності туристичного бізнесу в регіоні: розвиток інноваційного партнерства; організаційні та маркетингові інновації; інновації в бізнес-освіті; розвиток регіональної інноваційної інфраструктури; оптимізація структури регіонального туристичного продукту; створення регіональних інформаційних платформ; упровадження сервісних інновацій.

Досліджено чинники впровадження інновацій у туристичну діяльність на регіональному рівні: ринкові, інфраструктурні; економічні; запровадження нових бізнес-моделей туристичної діяльності; використання нових механізмів та інструментів просування регіонального туристичного продукту; підвищення фінансової відповідальності туроператорів за послуги та їх якість.

Обґрунтовано нові фактори розвитку туристичного бізнесу в регіоні: об'єкти транспортної інфраструктури, креативний потенціал територій з урахуванням їх культурної спадщини, природного й економічного потенціалу, бізнес-привабливості; розвиток соціального та інклюзивного туризму в Україні; впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій міжнародного рівня за рекомендаціями UNWTO.

Ключові слова: туристичний бізнес, туризм, регіональні важелі впливу, інноваційний розвиток, фактори впливу.

UDC 338.482.2

Komelina Olha, Doctor of Economics, Professor. **Shamila Hassan Ismail**, graduate student. Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **Regional learning levels of Tourism business development (Innovative aspect).** In the article features of the organization of tourist business in Ukraine and its regions are considered. The factors of international competitiveness of tourist activity in Ukraine are analyzed. Investigated entrepreneurial activity in the field of tourist services in the regions of Ukraine in 2016. The place and role of the tourist business in Ukraine in the world economy is established. Organizational and economic problems are established to ensure the development of tourism business in Ukraine. The new factors of development of tourist business in the region are substantiated: objects of transport infrastructure, creative potential of territories (cultural, natural, economic, investment, etc.); development of social and inclusive tourism; introduction of new information and communication technologies of international level on recommendations of UNWTO. The levers of increasing the innovative activity of the tourist business in the region are proposed: development of innovative partnership; activation of organizational and marketing innovations; innovations in business education; development of innovation infrastructure; optimization of the structure of the regional tourist product; creation of regional information platforms; implementation of service innovations.

УДК 338.482.2

Комелина Ольга Владимировна, доктор экономических наук, профессор. **Исмаил Шамила Хассан**, аспирант. Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Региональные рычаги развития туристического бизнеса (инновационный аспект).** Рассмотрены особенности организации туристического бизнеса в Украине и ее регионах. Проанализированы факторы международной конкурентоспособности туристической деятельности в Украине. Установлены организационно-экономические проблемы обеспечения развития туристического бизнеса в Украине, и обоснованы инновационные рычаги управления его развитием на общенациональном и региональном уровнях с учетом международного опыта.

Ключевые слова: туристический бизнес, туризм, региональные рычаги влияния, инновационное развитие, факторы влияния.